

Поредица Български възрожденци

ЗАХАРИ СТОЯНОВ

(1850 - 1889)

Захари Стоянов или Джендо Стоянов Джедев, както е рожденото му име, е роден през 1850 г. Учи в църковното училище в родното си село, след което работи като овчар в село Инджекьой (днес Тополи), Варненско, и в село Подвис, Карнобатско. Отива във Варна да се учи в светското училище, но не го приемат. След това заминава за Русе и докато чиракува за шивач в града се включва в Русенския революционен комитет, чийто сборен пункт е читалище „Зора“. Завеждащият комитетските работи в Русе Никола Обретонов възлага на Захари Стоянов разпространението на нелегалния в. „Свобода“. Дейността в читалището не остава скрита, затова Захари Стоянов през 1873 г. се премества в Търново-Сеймен /Симеоновград/, където с помощта на Ради Иванов е назначен за маневрист в гарата и постъпва в местния революционен комитет.

Захари Стоянов участва в Старозагорското въстание през 1875 г. След неуспеха на въстанието, преоблечен в син жакет на служител по Хиршовата железница с помощта на железничари /кондуктора К. Теодоров/, успява да се върне в Търново-Сеймен, след което началникът на железопътната станция на Харманли, Ради Иванов го укрива между 9 октомври 1875 г. и 1 март 1876 г.

В края на февруари предателят Андрей Момчев се появява в Харманли с намеци пред Ради Иванов, че знае за укриването на Стоянов в града. Междувременно на 26 февруари в Харманли пристига Волонс с цел да измъкне Захари Стоянов от трудното положение и да го привлече за помощник-апостол в IV окръг. В рамките на няколко дни той и Ради Иванов успяват да го прехвърлят безпрепятствено в Пловдив.

В началото на 1876 г. е включен като помощник-апостол на Панагюрския революционен окръг в подготовка на Априлското въстание. От самото начало на въстанието става част от Хвърковатата чета на Бенковски. След разгрома на въстанието, заедно с Георги Бенковски, отец Кирил и Стефо Далматинеца прехвърлят билото на Стара планина, но са предадени и попадат на засада в Тетевенския Балкан. Георги Бенковски е убит, а Стефо Далматинеца и отец Кирил, който е ранен, са заловени. Захарий Стоянов успява да избяга. След няколкодневно скитане из Стара планина е заловен край с. Терзийското, Троянско. След това прекарва няколко месеца в Троянския, Ловешкия, Севлиевския, Търновския, Еленския, Сливенския и Новоагорския затвор.

При Режима на пълномощията отива в Пловдив, където е служител в Дирекцията на правосъдието на Източна Румелия (1882 – 1885). Оглавява Българския таен централен революционен комитет, който организира съединението на Източна Румелия с Княжество България (1885). Установява се в София от 1886 г. Включва се активно в дейността на Народнолибералната партия.

Народен представител в V обикновено народно събрание (1887). Негов подпредседател (1887) и председател (1888 – 1889).

По случай двегодишнината от встъпването на престола на княз Фердинанд I, Захари Стоянов е удостоен с Княжеския орден „Св. Александър“ I степен (1889).

Умира на 2 септември 1889 г. в Отел дьо Суез в Париж.

Приживе написва за поколенията биографиите на Васил Левски, Христо Ботев, „Записки по българските въстания“.